

Energietafel Ten Post

Visiedocument en voorzet tot een plan van aanpak

Gebaseerd op onder meer aanvraag 'Proeftuin aardgasvrije wijken' d.d. juni 2018

Door **5.1.2e** **5.1.2e**

Inleiding

Het circa 830 inwoners tellende Ten Post wil in 2025 het eerste energieneutrale en aardgasvrije dorp van Nederland worden. In dat kader wordt van de nood een deugd gemaakt. In samenhang met de grootschalige versterkingsoperatie waar het dorp als gevolg van de aardbevingsproblematiek mee aan de slag is, willen de inwoners, vertegenwoordigd in het Dorpsplatform Ten Post, samen met de gemeente werken aan een energie-zelfvoorzienend dorp. In deze notitie worden de contouren van het plan geschetst. In de bijlage wordt dat, bij wijze van samenvatting, nog eens schematisch weergegeven.

Inclusieve aanpak

De aanpak van de energietafel ademt de sfeer van een 'Can do' mentaliteit. Wij zetten de schouders eronder en maken er wat van! Ondanks het feit dat de aardbevingsproblematiek tot economische schade heeft geleid bij de dorpsbewoners, willen we uit de gegeven situatie iets nieuws tot stand brengen. Onze ambitie is om het dorp weer economische waarde terug te geven. Iedereen die hier woont, werkt en/of onderneemt kan meedenken, meebeslissen en actief bijdragen aan de realisatie. De inclusieve aanpak wordt gewaarborgd door de opzet van het Dorpstafeloverleg waar alle betrokken partijen samenkomen om de voortgang in de versterking en vernieuwing te monitoren en waar nodig bij te sturen.

Aan de Dorpstafel wordt proefondervindelijk veel ervaring opgedaan in de collectieve aanpak van vraagstukken die niemand van te voren zag aankomen en waar al helemaal niet met passend beleid in is voorzien.

Burgemeester Peter den Oudsten maakte tijdens een bezoek aan het Dorpsplatform Ten Post de vergelijking met de situatie in Enschede na de vuurwerkramp. 'Er is sprake van een rampgebied... waar wederopbouw plaatsvindt... waarvoor geen passend beleid bestaat. Juist omdat het een voor Nederland unieke situatie is.' Wij leren momenteel lessen die voor overige dorpen en lokale overheden leerzaam kunnen zijn, zowel in als buiten het aardbevingsgebied.

Huidige situatie

- Ten Post was het eerste dorp in de gemeente waarvan duidelijk was dat er grootschalige sloop-nieuwbouw moet plaatsvinden in het kader van de versterkingsopgave.
- Veel koopwoningen in Ten Post zijn verre van energiezuinig, voornamelijk omdat ze voor de isolatiegolf zijn gebouwd, in de periode 1850 – 1990. Het zijn relatief veel vrijstaande woningen, waarvan het gemiddelde energielabel laag is en de gemiddelde verbruikscijfers van gas en elektriciteit verhoudingsgewijs hoog zijn.

Gewenst situatie/contouren van een plan (1)

- Energieneutraal en aardgasloos maken van het dorp. Dit doen we door via isolatie **1/3 te besparen** op de huidige gemiddelde energierekening van huishoudens, door **1/3 te winnen door zonne- en windenergie** en **1/3 te winnen door innovatieve systemen**. Hier vallen ook slimme energie-opslagsystemen onder die nodig zijn om het hoofd te bieden aan de fluctuerende opbrengsten uit de duurzame energiebronnen.
- Het gaat om verduurzamingsmaatregelen op objectniveau en op collectief niveau, waar de verduurzaming zoveel mogelijk in samenhang wordt gezocht en gerealiseerd.
- Voor bestaande woningen die niet onder de categorie P90 vallen is de ambitie om - nu bouwkundige versterking uitblijft - toch een verbeteringsslag in gang te zetten. Hierbij wordt gedacht aan isolatie van de buitenschil (muren, vloeren, daken) en installaties als warmtepompen en zonnepanelen.

- Naast verbetering van de individuele woningen voor alle inwoners willen we met collectieve duurzame energieopties voorzien in een kostenneutrale vervulling van de resterende energievraag. Daarbij denken we bijvoorbeeld aan zonneweides, windturbines/kleine windmolens, nieuwe vormen van zonnepanelen (PV, folie etc.) op boerderijen en grotere bedrijfsgebouwen en collectieve warmtepompsystemen.
- Aansluiting krijgen op de doelstelling van het Nationale Energietransitieplan dat Den Haag voor heel Nederland in voorbereiding heeft en aansluiten op de Regionale Energie Klimaat Strategie. Beide plannen zullen consequenties hebben voor onze aanpak in Ten Post. *Nu* is het moment om daarop in te spelen.
- Er moet een businesscase worden gemaakt voor het aardgasvrij maken van bestaande woningen. Naast het speuren naar en identificeren van subsidies, zal worden nagedacht over het kunnen overbruggen van een eventueel gat. Hoe kunnen we dit doen, wat kost dit en wat levert dit op? Ook in dit geval is gerekend met de reële besparing tussen de huidige en toekomstige energierekening van bewoners. Te denken valt aan het zoeken naar consortia die bereid zijn om een deel van de financiering op zich te nemen, bijvoorbeeld omdat ze Ten Post als proeftuin kunnen gebruiken. Verder aansluiten bij initiatieven/kennisdeling met New Energy Coalition.

Contouren plan (2) praktisch stappenplan

We willen voor elk onderdeel een plan maken: isolatie, zonne-energie, windenergie, aardgasvrije woning, warmtepompsystemen etc. Timing en planning hangen iedere keer af van de situatie. Uiteindelijk is de ambitie om in 2025 klaar te zijn.

1. Inventarisatie

- In kaart brengen van de eigenaren van de ongeveer 228 woningen in Ten Post.
- Benaderen van de woningeigenaren.
- Opvragen van de beschikbare inspectierapporten via de huiseigenaren.
- Doen van panelinterviews om behoeften te peilen bij de huiseigenaren.

2. Analyse

- Analyse van de inspectierapporten om zicht te krijgen op de vraagstukken die op het gebied van energie bij de huiseigenaren spelen.
- Energielabel-analyse.
- Identificatie en benutting van economy of scale-effecten. Bijvoorbeeld een analyse van de grootverbruikende apparatuur in huis: welke mogelijkheden ontstaan als dat wordt geëxtrapoleerd over alle 228 woningen.

3. Oplossingsmogelijkheden

Inhoudelijk/technisch

- Welk verwarmingssysteem heeft de voorkeur?
- Kunnen we zelf de voor de eigen woning benodigde energie opwekken?
- Met prefab oplossingen werken?
- Isolatieplan maken (gevel, dak en vloer).
- Verlichtingsplan binnen en buiten maken.
- Beglazingsplan maken.
- Energieslimme douche, badkamer en wasvoorzieningen (zonneboiler).
- Kierenplan maken in combinatie met een bijbehorend ventilatieplan.

- De juiste meetapparatuur selecteren, om daadwerkelijk het dagelijkse energiegebruik te kunnen controleren en sturen.
- Ontwikkeling van dak en zonnecellen, bijvoorbeeld zonnecelfolie ingebakken in dakpannen of dakpanelen.

Kosten

- Op welke subsidietrajecten kunnen we inschrijven? Gegeven voorbeelden:
  - www.zonedorpen.nl
  - www.stroomversnelling.nl
  - Energie van Ons/Noordelijk Lokaal Duurzaam
  - landelijke Investerings Subsidie Duurzame Energie (ISDE)
  - Energiebespaarlening

Proces en organisatie

- Wat is de beste organisatievorm om onze ambitie in Ten Post gezamenlijk te realiseren? Uitgangspunt van het Dorpsplatform Ten Post is om dit collectief op te pakken, maar wel op een slimme, niet al te tijdrovende manier. Kunnen we ons als dorp aansluiten bij andere bestaande collectieven?
- Aanstellen van een zaakwaarnemer die namens de huiseigenaren met de realisatie van 'Plan energieneutraal en aardgasvrij dorp' aan de slag gaat. Het aanstellen van een subsidie-expert, naast de zaakwaarnemer, die gaat zoeken naar financieringsbronnen en aansluit op bestaande subsidietrajecten.
- Het zoeken van strategische partners is een taak voor iedereen die betrokken is (klaar 7 juni 2019).

4. Uitvoering/aanpak

- Hoe gaan we dit visiedocument met de woningeigenaren bespreken?
- Hoe clusteren we de betreffende huizen in het plan van aanpak?
- Doen we het stapsgewijs, per type c.q. soort vraagstuk en soort oplossing, of alles in 1 keer?
- Organiseren energiemarkt bewoners en experts. Uitwerken integrale aanpak (ultimo juni 2019).
- [Verder uitwerken](#)

5. Planning

- Zo snel mogelijk afronden van dit visiedocument dat wordt gedragen door bewoners (eind april).
- Visiedocument gebruiken als input voor ondersteuning en subsidie aanvragen NPG.
- Korte termijn netwerken met strategische partners en opleiders (april-mei-juni).
- Zoeken naar financieringsbronnen starten.
- Indienen subsidieverzoek ultimo 1 juli 2019.
- [Verder uitwerken](#)

Omstandigheden

- In 2017 heeft de Hanzehogeschool Groningen/Energy Academy Europe een quick scan van collectieve energieopties voor Ten Post uitgevoerd. Daaruit kwam naar voren dat verregaande stappen vallen te zetten richting een energieneutraal en aardgasvrij dorp. Een voorbeeld voor een mogelijke aanpak is de Energiemixmethode die is ontwikkeld door de Energiewerkplaats Fryslân, de provincie Fryslân, Wageningen UR en vijf Friese dorpen.

- Ten Posters hebben aangegeven graag een proeftuinfunctie voor andere dorpen te willen vervullen en hebben onder andere voorgesteld om het hele proces in een documentaire te laten vastleggen.
- Alle woningen aanpakken (bijvoorbeeld aardgasvrij maken) voorkomt tweedeling. Om de saamhorigheid en de brede betrokkenheid vast te houden, is het van groot belang om het risico van tweedeling maximaal te ondervangen. Tweedeling zou kunnen ontstaan indien de ruim 100 woningen die worden gesloopt, vernieuwd en gasloos worden teruggeplaatst een speciale behandeling krijgen in vergelijking met woningen en gebouwen die uitsluitend versterkt of helemaal niet versterkt worden. Mede door de nieuwe methode is deze laatste categorie woningen groter geworden.
- We kiezen bewust voor een lokale aanpak, wat betekent dat lokale bedrijven en personeel worden ingezet. Daarbij willen we ook allianties aangaan met opleidingsinstituten (mbo/hbo/universiteit), zodat innovatieve krachten worden gebundeld.
- Zoveel mogelijk aansluiten op bestaande regionale initiatieven zoals: NPG transitie, EBG, stichting Groningen perspectief 2025.

Toegevoegde maatschappelijke waarde van het initiatief

- Aanpak niet alleen focussen op de inzet van één oplossing, maar uitgaan van een integrale visie op de inzet van energiedragers waarbij energieopwekking, -opslag en -gebruik op een logische en best passende manier worden toegepast en ingepast in de bestaande situatie.
- Uitvoering moet bijdragen aan bestendig beleid. Idealiter moet vanuit de pilot Ten Post een model worden bedacht dat passend is voor NPG-doelstellingen (innovatie, leefbaarheid, werkgelegenheid), dat perspectief biedt voor komende generaties om zich hier te vestigen en dat voorloper is in de komende energietransitie. Verder moet de pilot passen in doelstellingen van Energieakkoord 2023-2030.

Het plan voorziet daarom in een aanpak voor het hele dorp, die erop is gericht dat in 2025 alle woningen en gebouwen in Ten Post energieneutraal en aardgasvrij zijn; dit naast de aanpak van de 133 sloop-nieuwbouw woningen.

Bijlage

Ten Post in cijfers

Aantal inwoners:	circa 830, van wie ruim 50% jonger dan 45 jaar	
Huidige woningvoorraad:	301	
Bouwjaren in percentages van totale voorraad	1850-1880	0,5%
	1881-1900	6%
	1901-1930	28%
	1931-1950	7,5%
	1951-1970	31%
	1971-1990	17%
	1991-2010	9,5%
	2010-	0,5%
Aandeel koopwoningen:	76%	
Aandeel sociale huurwoningen:	17%	
Aandeel particuliere huurwoningen:	7%	
Vrijstaand:	ruim 50%	
Gemiddeld bouwjaar:	1949	
Gemiddeld energielabel:	E	
Gemiddeld gasverbruik per woning:	1.990 m ³ per jaar (gemiddeld in NL: 1.470 m ³)	
Gemiddeld elektriciteitsverbruik per woning:	2.920 kWh (gemiddeld in NL: 3.000 kWh)	
Aangewezen voor sloop/nieuwbouw:	133 woningen*	
Aangewezen voor alleen versterking:	overige woningen, 18 bedrijfsgebouwen en 5 openbare gebouwen (school, kerk e.d.)	
Cultuurhistorische waarde:	4 Rijksmonumenten (o.a. molen), 25 karakteristieke objecten (woningen, scholen, kerken, boerderijen), oude structuren (dorpsranden, Damsterdiep) met beeldbepalende bebouwing met ensemblewaarde	

*waarvan het overgrote deel wordt gesloopt en herbouwd.

Energieproeftuin Ten Post e.o.

Idee:

De energierekening van de inwoners van het dorp Ten Post naar € 0,-

Door: Dorpsplatform/dorpsstafel Ten Post

Datum:10 maart 2019

Wie is jouw doelgroep?

1. In eerste instantie huiseigenaren in Ten Post en omgeving.
2. In tweede instantie bedrijven en instellingen uit Ten Post e.o. omdat die ook gebouwen bezitten.

Welk probleem/behoefte heeft jouw klant?

Klant c.q. doelgroep is een collectief van dorpinwoners. Het dorp is economische waarde ontnomen door de aardbevingen. Het collectief wil het dorp nu met vereende krachten, gebruikmakend van alle steun en programma's die de regio ter beschikking staan, economische waarde teruggeven.

Welk probleem/behoefte heeft jouw klant?

Klant c.q. doelgroep is een collectief van dorpinwoners. Het dorp is economische waarde ontnomen door de aardbevingen. Het collectief wil het dorp nu met vereende krachten, gebruikmakend van alle steun en programma's die de regio ter beschikking staan, economische waarde teruggeven.

Wat maakt jouw idee uniek?

Dorpsbewoners mogen meedoen, maar zijn daartoe niet verplicht; het is op vrijwillige basis. De beschikbaarheid van expertise op energiegebied** t.b.v. het dorp, ondersteuning van overheidswege van alle betrokken partijen die hen praktisch uitvoerbaar beleid oplevert; Triple helix-project aangevuld **met** burgers. Adoptie door een grote commerciële partij.

Hoe ga je om met jouw klant?

Individuele benadering door Platform (olievlekmethode). Daarbij praktische ondersteuning door de zaakwaarnemers.

Dorpsbewoners gaan zelf werken aan het bereiken van hun eigen voordeel. Meedoen loont! Eigen identiteit als doelgroep naast de P90- en P50-groepen in het dorp. Hiermee is elk huishouden bij de dorpsversterking en

-vernieuwing betrokken.

We streven naar 100% deelname.

Stapsgewijs werken.

Overtuigen door resultaatgerichtheid en kwaliteit.

Metten is weten! Wat ga je meten?

- % van huiseigenaren dat meedoet (streefwaarde 100%).
- % succesvolle interventies om huizen energieneutraal te maken.
- % energiebesparing t.o.v. totaal energieverbruik.
- Verhouding subsidie versus eigen investering.
- Groei van het aantal beste energielabels.
- Daling gasverbruik.
- Daling electriciteitsverbruik

(de huidige –gemiddelde- energierekening van bewoners in hun huidige woning is 0-meting).

- Informatie over karakteristieken, hoeveelheden, eigenschappen etc. van huizenvoorraad, inclusief bedrijfspanden en boerderijen. Bijvoorbeeld totaal beschikbaar dakoppervlakte versus gebruikt dakoppervlakte.
- Kenmerken, karakteristieken, verdeling van energieverbruik.

Wat is jouw specifieke oplossing?

1. Spiegelen van de energiezuinige/besparende maatregelen van P90-huizen. Deze komen ook beschikbaar voor P0. Bijvoorbeeld vervanging gasinstallaties.
2. We bieden NPG en andere budgethouders een mogelijkheid om heel gericht en zonder geldverslindende projectorganisatie budget te alloceren voor specifieke inhoudelijke compenserende maatregelen op energiegebied.
3. Medebedacht en gedragen van onderaf-> bewoners,
3. sturing door dorpsstafel (uniek).
4. Rekenkundige deelname aan windparken op zee.

Wie & wat heb je nodig?

Beschikbaarheid & inzet van energie-experts op verschillende gebieden (wind, zon, water, grond, waterstof etc). Om zo allerlei inhoudelijke ideeën, best practises etc. te vergaren; niet alleen gericht op huizen, maar ook op thema collectiviteit & reductie energieverbruik. Bijvoorbeeld om energieneutrale initiatieven op tafel te krijgen zoals aanschaf van elektrische auto's en elektrische fietsen om te delen. Verkenning van haalbaarheid, effectiviteit en locatiemogelijkheden van duurzame collectieve energieoplossingen. Een multinational of grote commerciële speler op energiegebied en aanpalende gebieden die Ten Post e.o. als proeftuin wil adopteren en sponsoren.

Met wie ga je samenwerken?

- Bedrijven uit de energiesectoren
- Kennisinstellingen EnTranCe Building
- Urgenda
- Van Wijnen
- Kadaster
- Notaris/jurist
- Installateur
- Architectenbureau
- Geograaf
- etc.

Welke kanalen zet je in?

1. Algemene communicatie: wij hebben alle dorpsbewoners direct aangesloten via Whats app. Per straat is er een groep, dus we hebben een snelle communicatielijn.
2. Technische communicatielijnen waar zaakwaarnemers namens de bewoners overleggen met betrokken instanties NCG, NPG, EBG, technisch bureaus.
3. Brancheorganisaties.